

TRASTORN ESPECÍFIC DEL LLENGUATGE TEL

Orientacions per a mestres
EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL

Asun Garrido, Neus Guilló i Marga Sagarra
CREDA Jordi Perelló juny 2017

*Dedicat a tots els nostres alumnes
amb qui hem après a no rendir-nos
i a trobar sempre un camí per
continuar avançant.*

*Agraïm la col·laboració de totes les persones que
han aportat el seu coneixement en l'elaboració
d'aquesta guia.*

ÍNDIX

Presentació

Introducció

Definició del TEL	4
Llenguatge de l'infant amb TEL	6
Components del llenguatge.....	6
Com és la fonètica i la fonologia dels nens amb TEL.....	7
Com és la morfosintaxi dels nens amb TEL.....	8
Com és la semàntica dels nens amb TEL.....	9
Com és la pragmàtica dels nens amb TEL.....	11
Signes d'alerta	12
Dificultats no lingüístiques	13
Què implica tenir un TEL	15
Repercussions del TEL en el desenvolupament social.....	16
Repercussions del TEL en el desenvolupament personal.....	17
Repercussions del TEL en els aprenentatges escolars.....	18
Orientacions	19
Com el podem ajudar per millorar la comunicació.....	20
Com el podem ajudar en les explicacions.....	24
Com el podem ajudar en les adaptacions.....	25
Com el podem ajudar en l'avaluació.....	28
Com el podem ajudar en l'accés al llenguatge escrit.....	29
Com s'expressa l'infant amb TEL	32
Bibliografia	34

PRESENTACIÓ

Aquesta guia d'orientació educativa en el Trastorn Específic del Llenguatge (TEL), elaborada per logopedes del CREDA Jordi Perelló, neix de la necessitat de millorar la resposta educativa dels infants amb TEL.

És una guia pràctica i pretén oferir eines útils als mestres i professionals del món educatiu amb l'objectiu que puguin incorporar-les en la seva tasca diària per facilitar l'evolució d'aquests alumnes. Alhora, creiem que pot ajudar a la detecció d'aquells alumnes amb possibilitat de tenir un trastorn de llenguatge.

Partim del convenciment que la millor manera d'ajudar un nen amb TEL dins l'entorn escolar és amb la implicació del professorat i aquesta ajuda serà més eficaç si es té un bon coneixement del trastorn i de les estratègies necessàries per ajudar cada alumne.

Els nens amb TEL, com tots els infants, són únics i singulars i caldrà una atenció diferent segons les seves particularitats. Aquests nens, però, tenen unes dificultats específiques en l'àrea del llenguatge i la comunicació, i requeriran una atenció i un tractament especial en aquest àmbit. Evolucionaran positivament amb **suport, temps i treball**.

Aquest document està dividit en tres parts:

- En primer lloc, s'exposa la definició del TEL i es descriuen les característiques lingüístiques dels infants que tenen aquest trastorn. En aquest apartat, s'han inclòs unes graelles descriptives de l'evolutiva del llenguatge i dels indicadors de desenvolupament atípic en els nens amb TEL. Els exemples que s'inclouen són mostres de llenguatge dels alumnes que atenem des del nostre servei.
- En segon lloc, s'expliquen les repercussions d'aquest trastorn en els diferents àmbits de la vida del nen: social, personal i escolar.
- Finalment, s'inclouen unes orientacions que poden ajudar a millorar la resposta educativa.

Les mostres de llenguatge que apareixen en aquesta guia estan en català i castellà, tal i com ho han expressat els nostres alumnes.

INTRODUCCIÓ

El Llenguatge és l'eina que ens serveix per a comunicar-nos amb els altres. Té diverses funcions, com ara controlar la pròpia conducta i la dels altres, obtenir i donar informació, aprendre i adquirir nous coneixements... El llenguatge també és una habilitat clau per a un bon desenvolupament cognitiu.

Aprendre a parlar no és producte només d'un determinat grau de maduresa que arribarà amb el temps. Les primeres paraules d'un infant són el resultat de nombrosos intercanvis comunicatius amb els pares i el seu entorn més proper. Gràcies a la **interacció** i a la **imitació**, l'infant anirà incorporant de manera natural sons, paraules i estructures lingüístiques, aprendrà per a què serveix el llenguatge i com utilitzar-lo adequadament per interaccionar amb els altres.

La majoria de nens fan aquest procés d'aprenentatge de manera natural, però els nens amb **Trastorn específic del llenguatge** (TEL) tenen en major o menor grau limitacions en aquest procés d'adquisició i necessitaran suports per poder avançar. L'evolució d'aquests infants dependrà de molts factors, com ara l'estimulació familiar, la resposta educativa, el treball logopèdic i les capacitats del nen. Com més aviat posem en funcionament totes les eines que facilitin el desenvolupament del llenguatge millor serà la seva evolució.

DEFINICIÓ DE TEL

El TEL és un trastorn del neurodesenvolupament que comporta una adquisició **tardana** i un desenvolupament **atípic** del llenguatge.

NO es pot explicar per:

- Dèficit cognitiu, auditiu o neurològic.
- Trastorns emocionals o psicopatològics.
- Privació ambiental greu amb manca d'exposició al llenguatge.

Presenta les següents característiques:

És heterogeni

- Hi ha una gran diversitat de casos que conformen el TEL, no hi ha un perfil únic i clar.
- Afecta a l'**expressió** i/o a la **comprensió** del llenguatge.
- Implica a **tots**, a **un** o **algun** dels components del sistema lingüístic (fonològic, sintàctic, morfològic, semàntic, pragmàtic).
- Pot presentar diferents graus de gravetat.

És permanent

- Les dificultats **perduren** al llarg de la infància i poden tenir importants **repercussions** en l'edat adulta.

És dinàmic

- Evoluciona amb el temps i el tractament. Generalment és una evolució disharmònica ja que poden millorar uns components del llenguatge, i, en canvi, d'altres ser molt resistents a la intervenció. Per exemple, les dificultats poden estar inicialment centrades en la parla i, més endavant, fer-se visibles les dificultats en altres components del llenguatge que quedaven emmascarades per la parla deficient (sintaxi, lèxic i semàntica...).

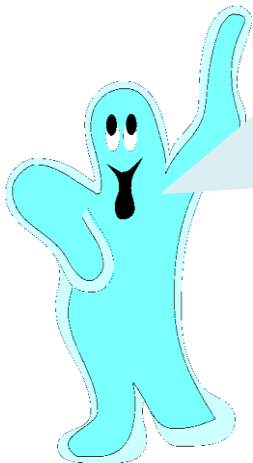
Prevalença

- Afecta un **7%** de la població. (Leonard 1998)
- Afecta en major grau nens que nenes.

És invisible

- No té una manifestació física evident.
- Si no parla, no es nota.
- Es pot confondre amb dificultats cognitives.

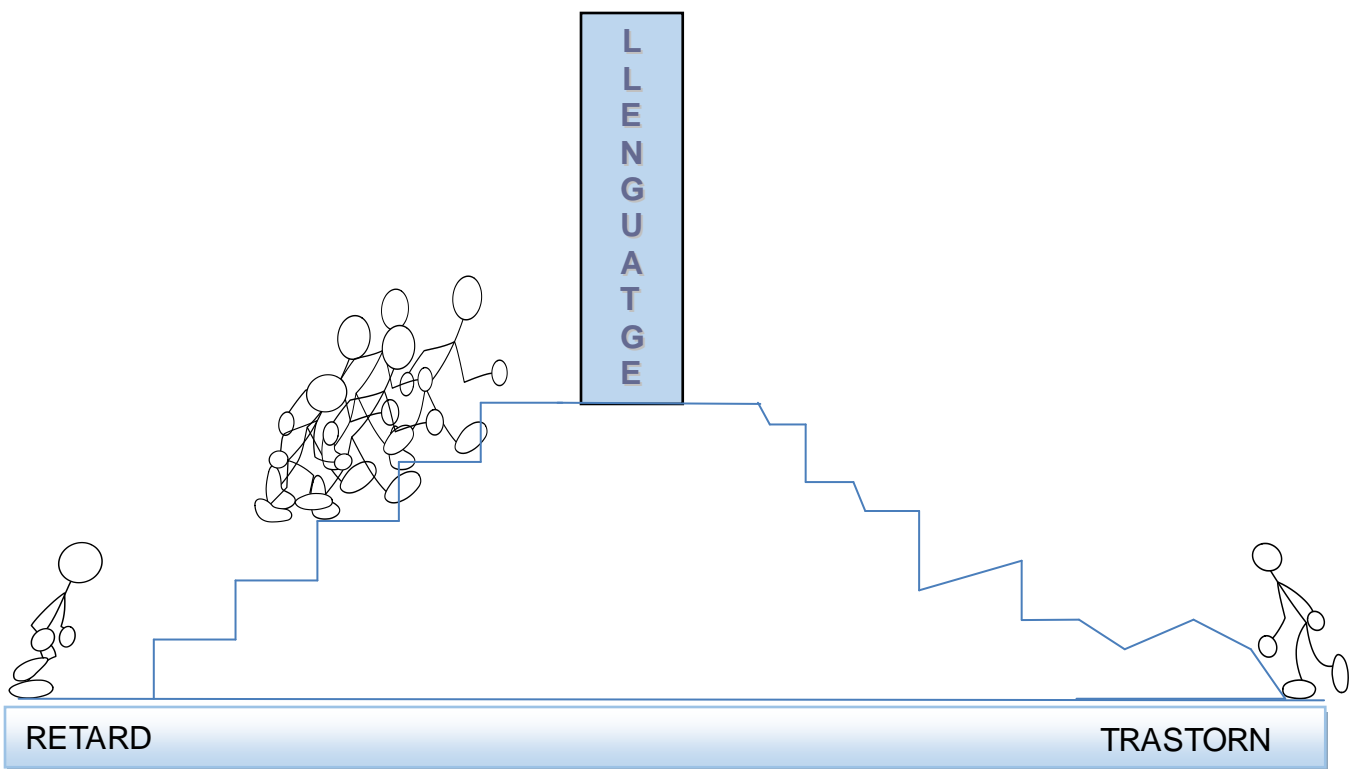
DEFINICIÓ DE TEL

El TEL no és un retard del llenguatge:

- Els nens amb TEL comencen a parlar tard, igual que els nens amb retard del llenguatge, però en el TEL no és un problema d'immaduresa i no es resoldrà només donant temps.
- L'adquisició del llenguatge no segueix els patrons evolutius d'un infant amb desenvolupament típic, ni els d'un infant amb desenvolupament retardat.

ADQUISICIÓ DEL LLENGUATGE

LLENGUATGE DELS NENS AMB TEL

Les característiques del llenguatge dels alumnes amb TEL són difícils de definir pels diversos graus de gravetat i perquè poden estar afectats un o més d'un dels components del llenguatge (fonologia, morfosintaxi, semàntica i pragmàtica).

RECORDEM: Bloom i Lahey (1978) descriuen el llenguatge com un codi que es construeix a través de les interaccions entre la **forma** (fonologia, fonètica, morfologia i sintaxi), el **contingut** (semàntica) i l'**ús** (pragmàtica).

COMPONENTS DEL LLENGUATGE

FORMA

Fonètica: estudia els sons de la parla. Està relacionada amb la producció dels fonemes de forma aïllada.

Fonologia: estudia l'organització dels sons de la parla. Està relacionada amb la percepció dels fonemes dins de diferents tipus de síl·labes.

Morfosintaxi: estudia l'estructura interna de les paraules i l'organització d'aquestes dins de la frase.

CONTINGUT

Semàntica: estudia el significat de les paraules i les relacions i/o classificacions que es fan entre elles.

ÚS

Pragmàtica: estudia la funcionalitat del llenguatge en diferents situacions comunicatives

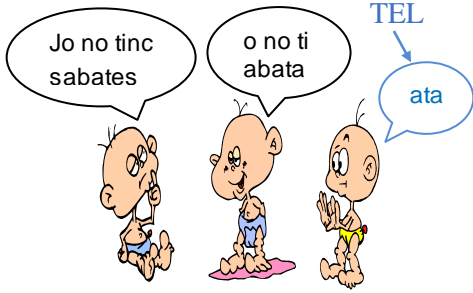
Com és la fonètica i la fonologia dels nens amb TEL

En l'evolució típica de la fonètica i la fonologia es donen una sèrie de processos de simplificació de la parla que faciliten la comunicació de l'infant fins que assoleix la forma adulta que arriba cap als 6/7 anys. En els nens amb TEL, però, aquests processos de simplificació de la parla es donen en més quantitat, perduren més en el temps i sovint són desviats de l'evolució típica.

Edat	Evolució típica de la fonètica i la fonologia	Indicadors de desenvolupament atípic	Exemples de producció de nens amb TEL
2-3 a	<ul style="list-style-type: none"> - Aparició progressiva de tots els fonemes. - Paraules amb diferents tipus d'estructura sil·làbica: CV (PA) , CVC (SOL). 	<ul style="list-style-type: none"> - Absència de llenguatge - Parla inintel·ligible. - Només s'expressa amb vocals. 	<ul style="list-style-type: none"> [eco] x médico [uí] x conill [ota] x corta [afa] x agafa [oro] x gordos
3-4 a	<ul style="list-style-type: none"> - Inici dels grups consonàntics CCV(PLA). - Assoliment de tots els diftongs. - Ampliació del repertori fonètic. 	<ul style="list-style-type: none"> - Alteració de l'ordre dels fonemes o de les síl·labes de la paraula. - Dificultat en la producció de paraules de més de 2 síl·labes. - Omissió de sons i/o síl·labes. - Dificultat en la repetició de paraules. - Persistència dels indicadors de l'etapa anterior 	<ul style="list-style-type: none"> [masada] x ensaïmada [lanca] x ancla [bampi] x llapis [libafa] x girafa [iema] x menja [menta] x metge [sutase] x asustarse [condese] x esconderse
4-5a	<ul style="list-style-type: none"> - Assoliment de la pràctica totalitat dels fonemes. - Assoliment de la totalitat dels grups consonàntics. 	<ul style="list-style-type: none"> - Alteració de grups consonàntics. Tendència a simplificar la síl·laba a CV. - Errors inconsistentes: una mateixa paraula la pot produir de manera diferent i no es pot predir on farà l'error. - Persistència del indicadors de les etapes anteriors. 	<ul style="list-style-type: none"> [lobros] x globos [barázos] x garbanzos [ga] x drac <div style="border: 1px solid blue; border-radius: 15px; padding: 10px; margin-top: 10px;"> <p>Errors inconsistentes:</p> <ul style="list-style-type: none"> [uapi,bapi,api,bupi] x llapis [puelpo, puelko, kuelpo..] x cuerpo [defré, defué, depré, depué] x después </div>
5-6a	<ul style="list-style-type: none"> - Domini de tot el repertori fonètic. - Domini de les oposicions fonològiques. 	<ul style="list-style-type: none"> - Persistència dels indicadors de les etapes anteriors. 	

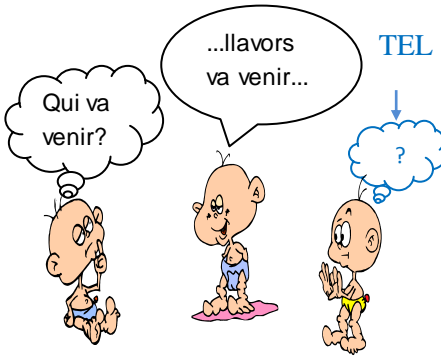

Com és la morfosintaxi dels nens amb TEL

En l'evolució típica del llenguatge, els nens adquireixen la morfologia i la sintaxi de manera natural a partir dels intercanvis comunicatius amb les persones del seu entorn. En canvi, els nens amb TEL necessiten un aprenentatge explícit i dirigit per poder-lo adquirir. És com si continuament s'enfrontessin a un idioma nou.

Edat	Evolució típica de la morfosintaxi	Indicadors de desenvolupament atípic	Exemples de producció de nens amb TEL
2-3 a	<ul style="list-style-type: none"> - Inici de la frase simple. - Aparició de la frase coordinada. - Inici de les concordances de gènere i nombre i de la flexió verbal dels temps passat i futur. - Aparició de totes les categories gramaticals. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aparició tardana de les primeres paraules. - Substitució de la paraula pel gest. - Producció de només dues paraules. - Omissió de verbs, articles, preposicions... 	 <p>[a opa] + gest x planxar [uu...uu] + gest x trompeta</p>
3-4 a	<ul style="list-style-type: none"> - Ampliació de la frase simple. - Ús de pronoms personals febles. - Ús adequat de les concordances de gènere i nombre i de la varietat de modes i temps verbals. - Aparició de l'oració subordinada. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mínima evolució de les estructures sintàctiques. - Alteració de l'ordre dels elements de la frase. - Errors en les concordances, en les flexions i en els temps verbals. - Dificultat de comprensió de preguntes bàsiques. - Persistència dels indicadors de l'etapa anterior. 	<p>[a casa tene yo] x yo lo tengo en casa</p> <p>[hay dos juntas ballenas] x hay dos ballenas juntas</p> <p>[la nenes juga pati] x les nenes juguen al pati</p> <p>Adult: On has dormit? Nen: [por mi mama]</p>
4-5a	<ul style="list-style-type: none"> - Ús correcte dels temps verbals. - Ús d'oracions subordinades d'estructura més complexa. - Comprensió i expressió de frases amb l'ordre diferent de l'habitual. 	<ul style="list-style-type: none"> - Omissió i/o ús incorrecte de paraules funció (conjuncions, preposicions, determinants, pronoms...) - Dificultat per adquirir la subordinació. - Persistència dels indicadors de l'etapa anterior. 	<p>[limpia la mesa para está sucia] x limpia la mesa porque está sucia</p> <p>[cuando soy tan pequeña, veo la castañera] x cuando era pequeña veía a la castañera</p>
5-6a	<ul style="list-style-type: none"> - Perfeccionament de les estructures anteriors. 	<ul style="list-style-type: none"> - Substitució de la subordinació per la juxtaposició. - Persistència dels indicadors de l'etapa anterior 	<p>[l'Alex va a méico, pinchar sangre, e va a llevar mi mama y lego pincha, e va a cole]</p>

Com és la semàntica dels nens amb TEL

Els nens amb TEL tenen una habilitat més reduïda que els nens de la seva edat per adquirir lèxic. Necessiten una alta freqüència d'exposició a les paraules per aprendre-les i tenen dificultat per generalitzar el vocabulari i per recuperar les paraules que volen dir, malgrat que les sàpiguen.

Edat	Evolució típica de la semàntica	Indicadors de desenvolupament atípic	Exemples de situació/producció de nens amb TEL
12-24m	<ul style="list-style-type: none"> - Aparició de les primeres paraules funcionals coexistent amb el balboteig. - Vocabulari expressiu d'unes 50 paraules. - Comprensió millor que expressió. 	<ul style="list-style-type: none"> - Repertori expressiu inferior a 50 paraules als dos anys. - Manca comprensió de vocabulari bàsic de l'entorn conegut i quotidià. 	 <p>Qui va venir?</p> <p>...llavors va venir...</p> <p>TEL</p>
2-3a	<ul style="list-style-type: none"> - Increment del vocabulari a un ritme ràpid. - Comprensió de dues ordres seguides i de preguntes: Què? Qui? On? - Expressió dels verbs és/ està. 	<ul style="list-style-type: none"> - Adquisició lenta de paraules - Dificultat de comprensió d'ordres senzilles i de paraules del vocabulari bàsic. - Ús d'onomatopeies acompanyades de suport gestual per referir-se a objectes i accions. 	<p>- Onomatopeies + gest: [dididi...] + gest de fer punta x maquineta</p>
3-4a	<ul style="list-style-type: none"> -Gran enriquiment de vocabulari: <ul style="list-style-type: none"> . 900 paraules expressives . 1.500 de comprensives -Adquisició de conceptes per oposició. - Adquisició de paraules abstractes i categorials. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vocabulari molt reduït. - Coneixement i ús reduït de verbs. - Dificultat per accedir al lèxic conegut. - Persistència dels indicadors de l'etapa anterior. 	 <p>TEL</p> <p>Mira! És un... un... ai! Un... això,</p>

Com és la semàntica dels nens amb TEL

Edat	Evolució típica de la semàntica	Indicadors de desenvolupament atípic	Exemples de situació/producció de nens amb TEL
4-5a	<ul style="list-style-type: none"> - Incorporació de paraules alienes a experiències directes i referents a sensacions, idees... - Repertori d'unes 2.000 paraules. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultat per relacionar la paraula amb el seu significat. - Dificultat per aprendre conceptes temporals i espacials. - Abús de díctics (això, aquí). - Dificultat per evocar paraules que els porta a fer diferents tipus d'error. (A) 	<p>(A) Errors d'evocació de paraules</p> <p>Per proximitat fonològica: [calavera] x calabaza [pastanaga] x pestanya</p> <p>Per proximitat semàntica: [mànigues] x guants [piscina] x mar, riu</p> <p>[segañas] x celles (fonològica i semàntica)</p> <p>Per proximitat perceptiva: [estel] x teranyina</p> <p>Circumloquis: [como se llama esto que siempre está en el parque y lo digo yo siempre] x banc [la mare que té la corona al cap] x reina</p> <p>Abús de díctics: [M'han dao una cosa <u>asín</u> con una cañita y he hecho <u>asín</u>]</p> <p>Abús del gest: El nen s'assenyala una dent i després fa el gest d'esgarrapar x dent de lleó</p> <p>[cotxe] x volant [llibre] x estanteria [mà] x dit [fulla] x arbre</p>
5-6a	<ul style="list-style-type: none"> - Millora la capacitat de descripció per l'augment del vocabulari de diferents categories gramaticals: noms, verbs, adverbis, adjectius, preposicions... - Bona comprensió de relats, consignes, instruccions... - Primer vocabulari acadèmic. - Entenen el significat de paraules sinònimes, antònimes i polisèmiques. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultat per adquirir paraules de diferents categories gramaticals. - Dificultats de comprensió per literalitat i manca d'inferència. - Dificultat per aprendre nous conceptes i vocabulari acadèmic. - Dificultat per entendre els diferents significats de les paraules. - Dificultat per etiquetar de manera diferent el tot i les parts. 	<p>Per proximitat perceptiva: [estel] x teranyina</p> <p>Circumloquis: [como se llama esto que siempre está en el parque y lo digo yo siempre] x banc [la mare que té la corona al cap] x reina</p> <p>Abús de díctics: [M'han dao una cosa <u>asín</u> con una cañita y he hecho <u>asín</u>]</p> <p>Abús del gest: El nen s'assenyala una dent i després fa el gest d'esgarrapar x dent de lleó</p> <p>[cotxe] x volant [llibre] x estanteria [mà] x dit [fulla] x arbre</p>

Com és la pragmàtica dels nens amb TEL

Els nens amb TEL poden ser poc hàbils per regular la informació segons el context, l'interlocutor i les intencions de les diferents parts de la situació comunicativa. Sovint, les seves intervencions no s'ajusten perquè són insuficients, ambigües o estan fora de lloc. Aquests nens, en alguns casos poden presentar dificultats per percebre i entendre els pensaments, comportaments i/o intencions dels altres.

Edat	Evolució típica de la pragmàtica	Indicadors de desenvolupament atípic	Exemples de situació/producció de nens amb TEL
2-3a	<ul style="list-style-type: none"> - Ús del gest, la mirada i altres conductes no verbals per mantenir la interacció comunicativa. - Manteniment del tema de conversa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Contacte ocular poc modulad en la interacció. - Dificultat per expressar i entendre emocions mitjançant l'expressió facial i l'entonació. 	
3-4a	<ul style="list-style-type: none"> - Aparició de peticions d'aclariment. - Adequació del llenguatge segons amb qui parli. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultat per entendre les intencions del parlant. - Respostes inadequades a preguntes que requereixen un ús no literal de les paraules. 	<p><u>Situació:</u> conversa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mestra: t'has deixat la porta oberta! <p>(contingut implícit → ves a tancar la porta).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nen: [ja ho sé]
4-5a	<ul style="list-style-type: none"> - Aparició d'habilitats conversacionals en funció de l'estructura i les exigències de la conversa: organització formal, manteniment del significat i adaptació als interlocutors. - Millora de la capacitat d'extreure informació relacionada amb la teoria de la ment *. 	<ul style="list-style-type: none"> - Intervencions insuficients, ambigües i, de vegades, poc rellevants. - Dificultats en la participació conversacional i/o en la regulació del seu propi discurs. - Poca habilitat per ajustar el llenguatge a la situació comunicativa i a l'interlocutor. 	<p><u>Situació:</u> grup classe marxa de colònies:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mestra: Aquesta nit dormirem fora de casa. <p>(Quan arriben a la casa de colònies, plou molt.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nena: [aquesta nit ens mullarem molt, oi?]
5-6 a	<ul style="list-style-type: none"> - Aparició d'habilitats discursives per fer narracions personals (coherència, cohesió i fluïdesa). - Millora de les capacitats per establir estats mentals propis i dels altres. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultat per explicar experiències pròpies i, quan ho fan, les seves narracions són plenes de ruptures: manca d'informació rellevant, informació no pertinent, canvis de tema,... - Dificultats per entendre els acudits, les bromes i els usos metafòrics del llenguatge. Comprensió literal. 	<p><u>Situació:</u> activitat d'aula</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mestra: Intenta-ho, no pots llençar la tovallola! <ul style="list-style-type: none"> - Nen: [aquí no hi ha cap tovallola]

* Habilidad per comprendre i predir la conducta d'altres persones, els seus coneixements, les seves intencions, emocions i creences.

SIGNES D'ALERTA

- Primeres paraules entre els 2 - 2,6 anys.
- Amb 3 anys no superen les 100 paraules.
- Progrés molt tardà en la flexió morfològica productiva.
- Amb 4 anys no produeix l'estructura SVO.
- Errors i omissions en les produccions de 3 nuclis (si n'hi ha).
- Produccions intel·ligibles, malgrat que poden ser incomprensibles per causes pragmàtiques o lingüístiques.
- Problemes de comprensió quan només es basa en elements lingüístics.
- Creixement lèxic molt lent, sobretot en paraules relacionals.
- Mínim progrés morfològic i sintàctic (errors i omissions).

Serra, 2002

Extret de la ponència d'Elvira Mendoza: "Identificación y diagnóstico temprano del niño con TEL" 2011

Quan desconeixem la causa de les dificultats lingüístiques és **IMPORTANT VALORAR**:

- **Audició.** És necessari fer una visita a l'otorrinolaringòleg per descartar mucositat a l'orella mitjana que pugui limitar la seva audició.
- **Cognició.** Un dèficit cognitiu podria ser la causa de les limitacions en el llenguatge.

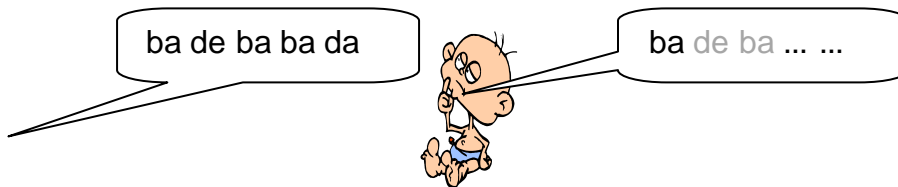
DIFICULTATS NO LINGÜÍSTIQUES

Els nens amb TEL també presenten dificultats en altres aspectes que no són específicament lingüístics:

- **Memòria de treball**

Tenen limitada la seva capacitat per processar, emmagatzemar i manipular la informació rebuda.

- La **memòria seqüencial auditiva** és lenta i inestable. Presenten dèficit en l'emmagatzematge fonològic que els dificulta guardar i recuperar seqüències de dígits, de paraules i de frases escoltades.

Memòria de treball

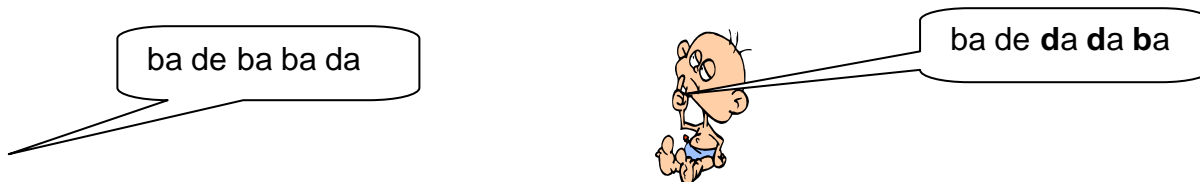
Sistema de memòria de curta durada capaç d'emmagatzemar i manipular la informació durant breus períodes de temps (Mendoza 2001)

Memòria seqüencial auditiva

És la capacitat per guardar i recuperar la informació rebuda per mitjà de seqüències auditives.

- **Processament perceptiu auditiu**

Mostren més dificultats que els seus iguals per diferenciar sons de curta durada i/o que es presenten en una seqüència molt ràpida amb intervals temporals curts entre els estímuls. Per tant, és lògic pensar que tenen problemes per percebre la parla degut a la gran velocitat amb què se succeeixen els sons en una conversa (**Mendoza 2001**).

- **Alentiment dels temps de reacció.**

Presenten un temps de reacció més llarg que els seus companys sense problemes lingüístics. Aquest alentiment s'ha detectat en tasques d'evocació de paraules, en denominació de dibuixos i en tasques no lingüístiques com prémer un botó davant la presentació d'un so (**Kail 1994**).

Si mantenim una actitud d'escolta i esperem sense avançar-nos a les seves paraules, facilitarem que es puguin expressar.

DIFICULTATS NO LINGÜÍSTIQUES

Les alteracions en la **memòria i el processament auditiu** comporten dificultats lingüístiques com:

- Mantenir la correcta empremta fonològica de les paraules.
- Captar tots els elements de la frase.
- Comprendre la informació verbal:
 - Els costa deduir i extreure la informació rellevant.
 - Recorden les parts anecdòtiques o conceptes aïllats.
 - Retenen fragments incomplets.

Altres dificultats observades:

- En la planificació.
- En la capacitat d'atenció, de vegades amb hiperactivitat (TDAH).
- En l'estructuració espai-temps.
- En les relacions afectives i emocionals (ansietat, aïllament social, conducta, adaptació...).
- En les destreses motrius, poden presentar immaduresa.
- En el procés de lateralització.
- En el desenvolupament del joc simbòlic.

El conjunt d'alteracions lingüístiques i no lingüístiques comporten dificultats per poder assolir els aprenentatges escolars.

Planificació

La planificació és la capacitat per generar objectius i desenvolupar plans d'acció per aconseguir-los, escollint el més adequat i anticipant-ne les conseqüències. L'èxit en l'execució de les diferents tasques escolars dependrà de la capacitat per planificar.

QUÈ IMPLICA TENIR UN TEL

Repercussions diverses

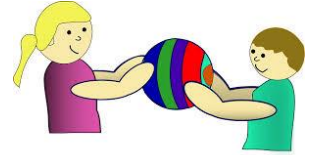
- Les importants limitacions en el llenguatge que tenen aquests infants provoquen evidents dificultats, tant en la comunicació com en l'aprenentatge.
- Si aquests infants no poden expressar correctament els seus desitjos, idees o sentiments, ni compartir informacions ni estats mentals (intencions, emocions, esdeveniments...), si, a més, no poden entendre consignes, converses i explicacions, els serà molt difícil relacionar-se amb els altres i tenir una bona autoimatge i autoestima.

“Quiero aprender los días dimarts, dijous, sin contar así, dilluns, dimarts, dimecres....y también me los enseñas en castellà que no me los sé, y cuando me lo dicen tengo que decir, por favor en català, y luego yo tengo que contar dilluns, dimarts, dimecres... para saber el día que me han dicho.”

HELENA, 7 anys

Repercussions del TEL en el desenvolupament social

Segons diversos estudis, els nens amb TEL experimenten una sèrie de limitacions en les interaccions socials a l'escola. (Aguado Jornades Avatel 2004):

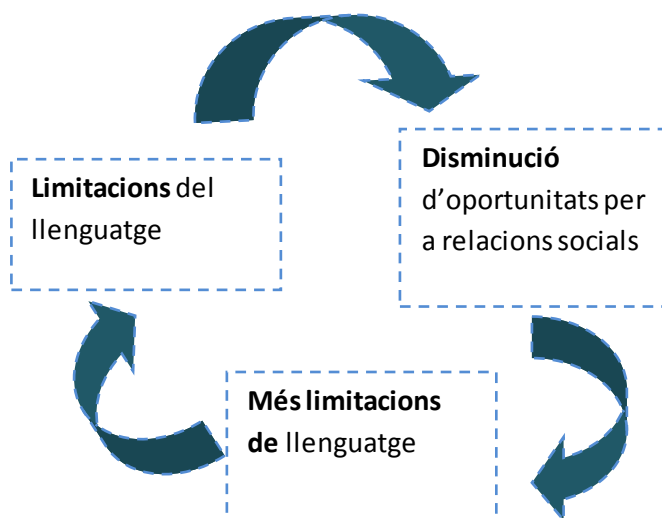
- Comparteixen joc amb els iguals quan **predomina l'acció** per sobre del llenguatge.
- Inicien menys interaccions i produeixen menys respostes lingüístiques i més respostes no verbals.
- Les seves iniciatives comunicatives són més ignorades pels companys i reben menys demandes per part dels altres.
- Tenen més dificultats socials quan el llenguatge és el mediador per:
 - negociar i reparar malentesos
 - compartir estats mentals: intencions, emocions...
 - expressar sentiments
 - regular la conducta dels altres
- Tendeixen a participar menys en les activitats socials i a tenir menys amics. Tenen més risc de trobar-se aïllats, sobretot en el Cicle Superior i en l'ESO, en general tenen molt poques habilitats socials.
- No donen prou Informació rellevant.

Les dificultats en les interaccions s'expliquen segons **Bishop 1997** per:

- **Limitació del processament de la informació:** les dificultats per construir representacions del significat afectarien algunes formes d'interacció social.

- **Poques o inadequades oportunitats per a l'aprenentatge social:** les limitacions de llenguatge derivarien en una disminució d'oportunitats per a unes relacions socials gratificants que, a la vegada, originen més limitacions del llenguatge.

- **Limitació d'habilitats mentalistes (cognició social):** és la capacitat de suposar i actuar en funció de les interaccions i emocions dels interlocutors.

Repercussions del TEL en el desenvolupament personal

Els nens amb TEL:

- Poden tenir **poca confiança** en les pròpies possibilitats, generalment responen amb: [no sé], contesten en forma de pregunta o no responen.
- Són **conscients** de la dificultat que tenen per comunicar-se.
- Poden mostrar **fragilitat emocional** per les dificultats de comunicació que es manifesta en conductes d'irritació, passivitat, tristesa...
- Poden ser **influenciables** perquè acostumen a ser nens insegurs.
- És fàcil **culpar-los** davant d'un conflicte amb els companys perquè no sempre saben com rebatre-ho.
- Es **fatiguen** més ràpidament, han de treballar més per aconseguir el mateix que els companys.

Siempre estoy atontao

Em falten lletres

Me lo sé, pero sé que lo voy a decir mal.

**Lo entiendo cuando me lo explicas, pero cuando me voy a dormir se me olvida.
¿Será una enfermedad?**

Se me escapa una palabra

Repercussions del TEL en els aprenentatges escolars

Els nens amb TEL:

- No sempre entenen les consignes, ordres o preguntes.
- Dificultat en l'adquisició de vocabulari, en especial els referits a l'espai, el temps i els colors.
- Dificultat per memoritzar dites, petits poemes, cançons i per seguir ritmes.
- Dificultat per recordar seqüències i sèries (dies de la setmana, números...).
- Alteracions en la comprensió lectora per la poca quantitat de paraules adquirides.

Música

Mostren dificultats per:

- aprendre la lletra de les cançons
- per seguir ritmes.
- coordinar els moviments de danses i ús d'instruments.

Descoberta de l'entorn

- Entenen molt bé el que passa al seu voltant, però en imatges.
- Tenen dificultat per associar el significat amb el significat; el concepte amb la paraula.

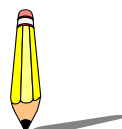

Matemàtiques

Els problemes d'emmagatzematge i recuperació provoquen:

- l'adquisició més tardana de les destreses per comptar (comptar des d'un número a un altre o comptar cap enrere)
- dificultats en les tasques de memòria mecànica

(Estudi longitudinal de Fazio 1994, 1996, 1999).

Llenguatge escrit

- Els nens amb TEL inicialment presenten un aprenentatge lector molt lent que s'accentua al llarg dels anys escolars (Leppänen et al., 2004).
- La dificultat per construir i recuperar les representacions fonològiques provoquen limitacions en la consciència fonològica (Claessen i Leiao, 2012).

Tindran dificultats en qualsevol àrea d'aprenentatge on el coneixement s'adquireix mitjançant llenguatge verbal

ORIENTACIONS

"Hem de tenir la possibilitat de canviar, no les capacitats del nen, no l'idioma, no els mecanismes d'adquisició, sinó les contingències que requereix aquesta adquisició."

(Marc Montfort, Madrid 2015)

De forma general:

- L'alumne amb trastorn de llenguatge s'adona de les seves dificultats; se l'ha d'ajudar perquè les conegui, les accepti i faci ús dels recursos que li són necessaris per aprendre. També cal ajudar-lo a identificar les seves capacitats i els seus punts forts.
- Cal treballar la seva autoestima per tal d'afavorir una actitud positiva d'esforç i superació.
- Cal que aprengui a donar-se temps, per pensar, elaborar, produir i/o actuar.
- L'entorn familiar també cal que s'adapti a l'infant amb TEL (és important el coneixement del trastorn tant per part dels pares com dels germans i família extensa).
- Cal donar-li seguretat i confiança.
- Les normes han de ser les mateixes que per als companys, però cal assegurar-se que les entén.

Com el podem ajudar per millorar la comunicació

Assegurant:

- L'**atenció**. Són nens que tendeixen a la dispersió; malgrat que sembli que estan atents, poden desconnectar pel fet de no entendre el que s'explica.
- La **comprensió**. Utilitzar un llenguatge amb enunciats breus i estructures senzilles, (però no infantil) i comprovar què ha entès amb preguntes. Cal tenir en compte però, que si només preguntem "**m'has entès?**" possiblement la seva resposta serà afirmativa, perquè sovint no són conscients del que entenen o no entenen.

És millor demanar: **Què** he dit? M'ho **dius tu** ara?

- Que tots els intercanvis comunicatius amb el nen acabin amb èxit. És molt recomanable el **reforç positiu** només pel fet que hi participi, que intenti la correcció o que imiti la paraula que li diem

Intentant:

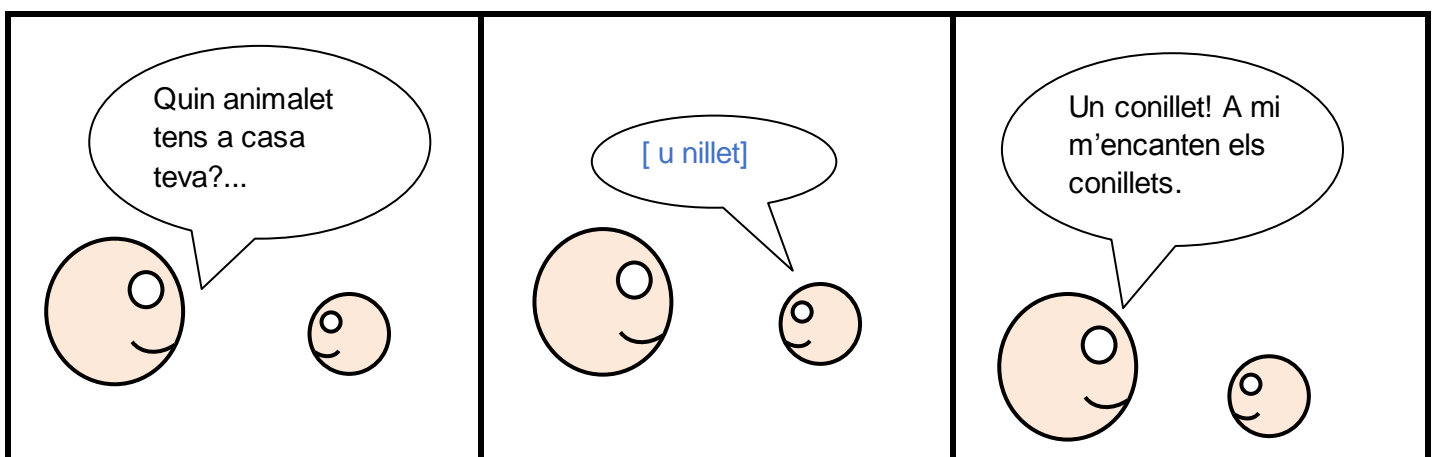
- Emfatitzar lleument la paraula clau de la pregunta
Qui va venir? **Què** fa? **On** vas anar?
i si cal, donar opcions de resposta:
el papa? l'àvia? menja? juga?...
o acompanyar-la amb alguna imatge.

- No donar més d'una ordre o instrucció a la vegada. Els missatges han de ser concrets, clars i endreçats.
- Reforçar la nostra expressió amb gest i/o expressió facial.
- Donar-li més temps per entendre i expressar-se.
- Parlar a l'infant més a poc a poc i amb una prosòdia adequada (ritme i entonació).
- No avançar-nos a les seves respostes. Però cal tenir en compte que pot necessitar repetició o reformulació de la consigna.

Fent possible:

- Que no parli en públic quan sabem que **desconeix** el tema o és massa **difícil**.
- Tenir moments d'intercanvi comunicatiu.
- Tenir proximitat física amb el nen durant la conversa.
- Que tingui la mateixa oportunitat de fer explicacions que els companys afavorint la seva participació a l'aula:
 - entrenant amb un adult quan hagi de fer una explicació
 - fent-li preguntes sobre temes que sabem que coneix
 - aprofitant oportunitats en que vol participar (si aixeca la mà)
 - fent **discriminació positiva** per afavorir la més òptima ubicació de l'alumne amb TEL a l'hora de fer grups de treball o de joc
- L'expressió de l'infant, encara que sigui intel·ligible:
 - facilitant l'ús de diferents estratègies comunicatives per poder-se expressar: expressió gestual, dibuix, assenyalar una imatge...
 - procurant entendre les seves demandes i/o explicacions a partir dels suports extralingüístics (gest, entonació...), retornant-li el que diu amb un model correcte, però sense fer correcció directa

Unes quantes ajudes més:

• Oferir facilitadors per expressar-se.

Evitar que les intervencions de l'alumne quedin inacabades quan té dificultats per trobar les paraules. Podem recórrer a:

- facilitadors semàntics (oferir pistes per activar totes les relacions semàntiques que té la paraula buscada) → **És un animal? És gran? Serveix per a menjar?**
- facilitadors fonològics (començar a dir la paraula buscada fins que l'infant la pugui recuperar) → **Adult: és una pas... és una pas-ta... és una pas-ta-na...**
Nen: pastanaga

• Fer servir el modelatge.

Utilitzar les rutines de classe per reforçar la producció sistemàtica de paraules freqüents. Verbalitzar les accions que va fent.

Exemple:

Aprofitar paraules i expressions d'ús molt freqüent i animar l'alumne a produir-les correctament en context significatiu:

Nen: [itá]

Mestre: vols pintar? Molt bé, a veure com ho repetim? Pin-tar (posar el dit als llavis marcant la /p/.

Nen: [pi-tá]

Mestre: molt bé! Ja pots començar a pin-tar.

• La dramatització.

És molt útil escenificar amb l'alumne aquelles situacions en què d'alguna manera ha de participar: encàrrec, informacions família...

• El dibuix.

És un facilitador que:

- permet a l'alumne expressar allò que no pot, de forma oral
- ajuda el mestre a reforçar una explicació oral

El mestre és el millor model per mostrar als companys com poden comunicar-se amb l'alumne amb TEL.

Un exemple de com el podem ajudar a millorar la comunicació

La conversa

Alumne: A.P. (7 anys)
Situació: L'alumne explica el seu cap de setmana, anotat a la llibreta pels pares.

Adult: A veure si recordes què m'ha explicat la mare?
A.P.: [la mare ha críto]
Adult: M'expliques a on vas anar?
(Es queda una estona pensant i no diu res)
(1)
Adult: Segur que ho tens en el cap, oi que sí?
(Vol mirar la llibreta i llegir el que han anotat.)
(2)
Adult: No, no vull que ho llegeixis, intenta pensar-ho tu. Va, vas anar a un parc a jugar, oi? (3)
A.P.: [no, ...]
Adult: Vas anar a...
(Intervé abans que acabi la frase.)
A.P.: [a comprar coses]
Adult: Veus com ara si que te'n recordes? A comprar coses! Quines coses vas comprar?
A.P.: [chichón]
Adult: Un chichón?
(L'adult es toca el cap) (4)
A.P.: [no]
Adult: Sal-chi-chón, a veure tu?
A.P.: [salchichón]
Adult: I saps com es diu aquest "salchichón"? Era un "salchichón" gruixut o prim?
A.P.: [així!]
Adult: Com?
A.P.: [e gruixut]
Adult: (Gesticulant) Era gruixut? O prim?
A.P.: [prim]
Adult: (Gesticulant) I era curt o allargat?
A.P.: [allargat]
Adult: I com es diu aquest "salchichón" prim i allargat?
A.P.: [oíso?] (chorizo)
Adult: No. Seca..
A.P.: [secallona?]
Adult.- Secallona, molt bé!

Mantenint activa la conversa (1)

Els costa recordar fets i posar paraules a allò que han fet o viscut i sovint tendeixen a callar; necessiten que l'adult estimuli la conversa.

- Saber de què ha de parlar. **IMPORTANT**
- Complementar-ho amb l'anticipació dels pares o altres mestres, mitjançant suports comunicatius (llibreta viatgera, notes, missatge de WhatsApp, correus...)

Donant-li temps per expressar-se (2)

Per poder organitzar allò que volen dir amb les paraules, l'ordre i l'estructura lingüística adequada, necessiten més temps que els companys.

- No anticipar-se a les seves respostes.
- Mantenir una actitud d'espera mostrant interès pel que l'alumne explica.

Induint la seva resposta

- Fer preguntes tancades que l'ajudin a descartar i afirmar. (3)
- Començar la frase i esperar que l'acabi.
- Posar un conflicte entre el que ha dit i el que volia dir. (4)

Donant-li seguretat i confiança

- Assegurar que tots els intercanvis comunicatius amb el nen acabin amb èxit. El reforç positiu és fonamental per tal que l'alumne hi participi, intenti la correcció o imiti la paraula que li diem.
- Tenir proximitat física amb el nen durant la conversa.
- Posar-se a l'alçada dels ulls de l'infant per afavorir el contacte visual i que centri l'atenció en el que diem.

Com el podem ajudar en les explicacions

Situacions d'aula, sortides, pati, menjador...

- **Oferint-li suports visuals**

L'entrada visual reforçarà la informació que li arriba auditivament:

- imatges: fotos, dibuixos, gràfics, esquemes, llenguatge escrit...
- suports gestuals: natural (afirmació, negació, esperar, menjar, dormir...) o arbitrari (consensuat amb l'alumne).

- **Donant-li les consignes molt clares**

Fent servir ordres simples i ben seqüenciades. Tenint en compte les dificultats en la memòria de treball, sovint caldrà **repetir** les consignes per poder acabar les activitats.

- **Assegurant la comprensió**

Caldrà estar alerta que entén tot el vocabulari dels enunciats, consignes, explicacions... No només els substantius, sinó també verbs, preposicions, pronoms...

- **Augmentant la freqüència d'exposició al llenguatge:**

Necessiten sentir més vegades que els seus companys el mateix lèxic. Per tant, cal:

- ✓ **Anticipar**

Abans de començar una activitat, conte, projecte, sortida.. convé avançar a l'alumne el vocabulari bàsic amb què es trobarà
Per ex.: En l'explicació d'un conte, seleccionar el lèxic que s'ha de treballar i facilitar-lo als pares.

- ✓ **Repetir**

Durant l'activitat remarcar el vocabulari seleccionat.

- ✓ **Reforçar**

Recuperar aquest vocabulari en activitats posteriors.

En l'anticipació i el reforç hi poden col·laborar la família i/o altres professionals del centre.

Com el podem ajudar en les adaptacions

Cal tenir en compte que les adaptacions es faran en funció de la competència lingüística de l'infant . Per tant, en alguns casos, hi haurà aspectes de la vida escolar que no requeriran suports addicionals i, n'hi haurà d'altres en què les necessitats seran tantes que caldrà seleccionar, prioritzar i ajustar aquestes adaptacions.

L'adaptació ha d'aconseguir que el nen faci un aprenentatge, per tant, caldrà tenir un equilibri entre l'ajuda que se li ofereix i allò que se li exigeix per poder avançar en el coneixement:

- No limitant la seva capacitat d'aprendre demanant-li fer feines molt més fàcils de les que pot fer.
- No exigint-li feines per a les quals encara no està preparat.

Pot anar bé

- Elaborar conjuntament amb l'alumne un calendari individual en què es visualitzin les seves rutines, l'ordre d'activitats, esdeveniments puntuals...
- Usar pictogrames o imatges per recordar els passos per fer una activitat.
- Fer servir una llibreta de comunicació entre mestres i família (analògica i/o digital).
- Utilitzar marcadors: codis de colors, gomets, emoticones... per marcar inicis / finals, per destacar punts importants, per associar conceptes...
- Seleccionar i explicar el significat de les paraules clau dels enunciats, com ara "assenyala, uneix, marca...".
- Desglossar en passos simples un enunciat o activitat.
- Ajustar els deures escolars al seu nivell pel que fa al grau de dificultat i a la quantitat.
- Fer servir el **Disseny Universal per a l'Aprenentatge** és un model que facilita la personalització d'entorns i la planificació d'activitats per organitzar les mesures i suports més adients.

<http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/dnee/dua/>

La coordinació entre els diferents professionals és molt important per garantir la millor resposta educativa per a aquests alumnes.

Un exemple de com el podem ajudar en l'adaptació

Activitat d'aula

OPCIÓ 1

Acostar-nos a l'alumne per explicar-li de forma individual el que s'ha explicat de forma general a tot el grup.

Resultarà poc eficaç

Perquè amb les mateixes consignes, no aconseguirem que entengui la feina que ha de fer.

Li demanem que faci més del que pot fer.

OPCIÓ 2

Acostar-nos a l'alumne i marcar a la fitxa, amb algun tipus de marcador (una creu, un punt, un cercle...), els animals que ha de pintar i els que ha d'encerclar.

Resultarà poc eficaç

Perquè encara que resolgui bé l'activitat l'haurà fet sense aprenentatge.

Li demanem que faci menys del que pot fer.

Un exemple de com el podem ajudar en l'adaptació

Activitat d'aula

OPCIÓ 3

Al costat del nen:

- per parts i amb consignes senzilles pautem el treball que ha de fer
- assegurem la comprensió del vocabulari

- Fem amb ajuda gràfica la indicació de les dues tasques que es demanen

Hem de pintar

Hem d'encerclar

- Anomenem els animals que apareixen a la fitxa, acompanyant de preguntes:
. el coneixies? . n'has vist alguna vegada? . fa por?...

- Fem preguntes directes que facin referència als diferents conceptes (“domèstics”, “que volen”):
. la vaca viu en una granja? . un gat el podem tenir a casa?
. l'ànec té ales? . li serveixen per volar?

- Comencem a resoldre la feina, fent un exemple i posteriorment que sigui el nen que ho faci seguint els mateixos passos

Començo jo!

- . Escullo un animal de la fitxa... la vaca
- . la vaca és un animal que viu a la granja, és domèstic
- . el puc pintar
- . no vola
- . no l'he d'encerclar
- . ara. tu.. escull un animal

Com el podem ajudar en l'avaluació

En el moment d'avaluar el procés d'aprenentatge que està fent l'alumne amb TEL caldrà tenir en compte les orientacions que fins ara s'han comentat ja que també serviran per a adaptar les activitats d'avaluació.

Hi pot ajudar:

- Dedicar un temps d'atenció individual a l'alumne per saber millor com s'expressa i comprèn.
- Oferir-li els mateixos recursos, metodologies i suports que en les activitats d'ensenyament-aprenentatge.
- Recollir mostres del seu llenguatge per valorar els avenços: si allarga més la frase, si augmenta el vocabulari, si se l'entén més...
- Analitzar les respostes errònies per poder interpretar si és per desconeixement del concepte o perquè no entén l'enunciat.

Exemple:

Enunciat: ***“Escriu els nombres que hi ha entre el número 30 i el 50.”***

Resposta: **30 i 50**

L'alumne sap quins són els números que hi ha entre el 30 i el 50, però l'ha confós la paraula “entre”.

- Anotar quines ajudes li han facilitat l'aprenentatge per entendre la manera com aprèn i poder ajustar la resposta educativa.
- Fixar el grau de competència amb què es retiraran els suports.
- Valorar la motivació i l'esforç sostingut que ha de fer per poder entendre i participar en les diferents situacions d'aprenentatge.
- Valorar a Cicle Inicial la possibilitat d'elaborar un **Programa Individualitzat**, sobretot per utilitzar la metodologia més adient per accedir a l'aprenentatge del llenguatge escrit.

No podem oblidar que caldrà buscar un equilibri entre l'ajuda i l'exigència.

Com el podem ajudar en l'accés al llenguatge escrit

Un dels aprenentatges que més incidència té en l'accés al currículum és el llenguatge escrit.

La lectura és un procés interactiu que té com a finalitat la comprensió, per part del lector, d'uns significats obtinguts a partir de la descodificació d'uns signes gràfics (lletres, en els sistemes alfabètics).

Vallès-Majoral, Navarra i Roig, 2002)

Lectura i escriptura

Els processos cognitius que intervenen en la **lectura** són:

- processos perceptius
- processos d'accés al lèxic (via fonològica i via lèxica)
- processos sintàctics
- processos semàntics (extracció de significat, integració a la memòria, inferències)
- processos ortogràfics
- memòria de treball

Per a l'**escriptura**, a més d'aquests, caldrà afegir-hi:

- planificació
- realització del text (lèxic, morfosintaxi, cohesió, ortografia)
- revisió

No hem d'oblidar que la lectura i l'escriptura són fenòmens lingüístics. Per què hem d'arribar-hi mitjançant altres vies que no siguin purament lingüístiques?

L'escriptura és un sistema substitutiu del llenguatge oral i, per tant, hauríem d'arribar-hi mitjançant els sons del llenguatge oral.

Elena Cabeza Pereiro

Universitat de Vigo

Per dominar la lectura i l'escriptura els infants han d'aconseguir aprendre les regles de conversió grafema-fonema i han de ser capaços d'analitzar i manipular auditivament i visualment les diferents unitats de la parla (consciència fonològica).

El llenguatge escrit en els nens amb TEL

Els nens amb TEL, sobretot els que tenen les dificultats en la vessant expressiva, presenten un **trastorn en la programació fonològica**. És a dir “manifesten problemes tant en l'**elecció** dels sons que formen una paraula com en la seva **ubicació** en la seqüència de la paraula” (Pavez 1990).

Això comporta:

- alteració en l'estructura de la paraula i la producció d'una parla intel·ligible
- un menor desenvolupament de la “consciència fonològica que és un **bon predictor** de la capacitat lectora i marca la diferència entre bons i mals lectors” (Bravo, Villalón i Orellana, 2006).

Els nens amb TEL tenen un risc més gran de presentar problemes en l'aprenentatge del llenguatge escrit.

D'acord amb Stanovich (citat per Kameenui i Carnine, 1998), els nens que mostren una manca de consciència fonològica...

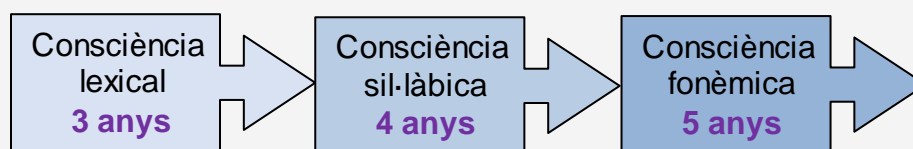
tenen dificultat per:

- Segmentar les paraules en sons (per ex., “quins sons sents en la paraula gos?”).
- Retenir els sons en la memòria a curt termini i combinar-los per formar una paraula (per ex.: “quina paraula tindrem si ajuntem aquests sons /s/, /o/, /l/?”).
- Detectar i manipular els sons dins de les paraules (per ex.: “hi ha el so /k/ en la paraula vaca?”).
- Percebre una paraula com una seqüència de sons (per ex.: “quants sons sents en la paraula cap?”).
- Aïllar sons inicials, mitjans i finals (per ex.: “quin és el primer so de la paraula rosa?”).
- Dir la paraula que resulta quan s'omet un so (per ex.: “quina paraula tindrem si traiem el so /l/ de la paraula ‘pal’?”).

El llenguatge escrit en els nens amb TEL. Orientacions

- Per tal de que els nens amb TEL puguin tenir un bon procés d'aprenentatge de l'expressió escrita cal elaborar un programa individualitzat en què s'insisteixi especialment en les diferents habilitats relacionades amb la **consciència fonològica**, tenint en compte que presentaran més dificultats que la resta de companys en qualsevol activitat d'anàlisi i manipulació de paraules, síl·labes i lletres.
- Per afavorir l'aprenentatge de les regles de conversió grafema-fonema és convenient elaborar una seqüenciació de presentació de grafies personalitzada atenent als següents criteris:
 - la grafia presentada ha de ser d'un fonema conegut i ben articulat a nivell oral pel nen
 - s'ha de treballar de forma multisensorial (so, imatge relacionada, color, tacte...)
 - cada grafia ha de tenir trets contrastats amb la grafia anterior (marcant molt les diferències articulatòries i el grafisme)
 - és necessari tornar enrere i recordar regles de conversió apreses anteriorment, de forma periòdica
- Cal assegurar la consolidació de la consciència sil·làbica abans d'iniciar el treball de consciència fonèmica.

RECORDEM: És important plantejar activitats a l'aula que tinguin en compte la progressió de les diferents habilitats que l'ajudaran en el procés d'adquisició del llenguatge escrit.

- És important iniciar la lectura i l'escriptura de primeres paraules cercant mots formats per síl·labes directes (resulten més senzilles que les que contenen síl·labes travades i/o inverses)
 - per exemple: casa – maleta – nina – pilota
 - en lloc de: esquírol – arbre – drac
- Quan es treballi la comprensió lectora, cal assegurar que el lèxic i la morfosintaxi siguin propers al coneixement del nen (vocabulari i estructures que no creïn dificultats als nens amb TEL).

...D'EXEMPLE...

A continuació es mostra un recull d'exemples de com s'expressen els nostres alumnes amb TEL i on es poden observar les dificultats que tenen per poder comunicar-se de manera clara i eficaç.

NENS QUE NO TROBEN PARAULES

Samuel 7 anys:

Al Samuel li costa recuperar les paraules quan les necessita per expressar-se; no és un problema de manca de vocabulari, sinó de no poder evocar la paraula exacta. Ell fa servir un **circumloqui**.

S: [eso que se separa que... como se dice... eso que coges un poco, lo partes i lo haces para que no te sangre la nariz.. como se decía?] x cotó

S: [aquell home de cotó] x el floquet de neu

S: [un forat de piernas] x una petjada

Andrea 7 anys:

L'Andrea, quan no pot **accedir** a la paraula, el que fa és esperar a veure si li ve el nom. És com el fenomen de "tenir la paraula a la punta de la llengua". Quan s'adona que no li sortirà pregunta i va donant pistes per tal que l'interlocutor l'ajudi a trobar-la.

L'Andrea explica com anava vestida la seva germana:

A: **Porta una cosa al cap... cómo se llama?**

L: Una diadema?

A: No

L: Una corona?

A: No

L: No ho se

A: **Que se pone la rata.**

L: Ah!! Un llaç?

A: **Eso un llaç**

COM S'EXPRESSEN ELS NENS AMB TEL

Carmen 6 anys:

A la Carmen també li costa recordar les paraules, sobre tot el **vocabulari nou**. Per Carnestoltes tots els nens i nenes del seu grup classe es disfressen de **MEDUSES**. Quan ha intentat explicar de què es disfressa, ha tingut doble confusió. Fonològicament medusa i maduixa són molt semblants. A més, en el moment d'evocar la paraula maduixa, el que li ve al cap són dues fruites que semanticament estan relacionades amb la maduixa.

L.- De què et disfressaràs?
C.- [de pera... de poma]

PERA... POMA → **MADUIXA** (semblança pel camp semàntic)

MEDUSA → **MADUIXA** (semblança fonològica)

NENS QUE SE'LS DESMUNTEN LES PARAULES

Victòria 4 anys:

La Victòria als 4 anys no pot reproduir correctament la plantilla fonològica de les paraules que sent. Com tots els nens quan aprenen a parlar, presenta processos de simplificació de la parla (omissions, substitucions de sons...) però amb la diferència que els que fa la Victòria no segueixen el mateix patró evolutiu que la majoria dels nens de la seva edat.

[camamé] x pegament
[abázo] x pallasso
[acáza] x espasa
[yéma] x menja
[méga] x neda
[feciyo] x cepillo

Victòria 5 anys

La Victòria després d'un curs d'intervenció logopèdica ha après a identificar els sons de la parla i ja pronuncia paraules més semblants al patró correcte, però **perduren** els processos de simplificació (omissió de la síl·laba inicial, omissió de la consonant...). És característic dels infants amb TEL que les dificultats perdurin en el temps.

[fémo] x enfermo
[guatáno] x aguantando
[pedándo] x esperando
[sisíta] x necesita
[sutáse] x asustarse

COM S'EXPRESSEN ELS NENS AMB TEL

NENS QUE NO ENTENEN PARAULES (O CONCEPTES)

Víctor 5 anys:

El Víctor durant aquesta conversa no pot retenir totes les paraules que conformen la pregunta i dóna resposta a dos elements que per ella han estat més significatius: germana i dormir.

L: La teva germana té un llit per dormir?

N: **[No, tá cole]**

El Víctor també té dificultat per entendre les preguntes bàsiques introduïdes per preposicions: de què?, per què?, a on?...

L: T'agraden les sirenes?

N: **Sí**

L: I per què t'agraden tant?

N: **[Pada midá a sine] x (per mirar al cine)**

NENS QUE NO SE'LS ENTÉN

Òscar 7 anys

L'Òscar intenta explicar com es juga amb un joc que es diu Desdetado i que l'adult que parla amb ell desconeix. Haver de pensar...

O: **[cuando cuando hagas así e las piernas, las dos piernas, haces así y el cañón de luz se ee ee hace e epistara]**

L: se dispara?

O: **[si aprietas a las dos piernas, aaa así, pues el dragón y el cañón de luz hace chauu y y cuando aprietas así hace chauu y tira el cañón de luz]**
(s'acompanya de molt moviment)

BIBLIOGRAFIA

Aguado, G. (1999): *Trastorno específico del lenguaje. Retraso del lenguaje y disfasia* Málaga, Aljibe.

Andreu Barrachina, Ll., Aguado, G., Cardona, M.C. i Sanz-Torrent, M.(2013): *El trastorno específico del lenguaje. Diagnóstico e intervención*. Barcelona, UOC

Cárdenas Gajardo, L. (2004): “*Conciencia Fonológica y Desarrollo del Conocimiento del Lenguaje escrito en niños con Trastorno Especifico del Lenguaje Expresivo*”. Universidad de Chile facultad de medicina, escuela de fonoaudiología. Article

Celdrán, M.I. i Zamorano, F. (2012): *Dificultades de la adquisición de la lectoescritura y otros aprendizajes*.

Departament d'ensenyament: *Jocs per estimular la consciència fonològica* Educació infantil i cicle inicial d'educació primària

Mendoza, E (Ponència 2011): *Identificación y diagnóstico temprano del niño con TEL*

Mendoza, E. (2001): *Trastorno específico del lenguaje (TEL)*. Madrid, Pirámide.

Monfort, M. i Juárez A.(1993): *El niño que habla. El lenguaje oral en el preescolar..* Madrid, CEPE.

Monfort, M. i Juárez A.(1993): *Los niños disfásicos. Descripción y tratamiento*. Madrid, CEPE.

Muñoz-López, J i Carballo-García, G: *Alteraciones lingüísticas en el trastorno específico del lenguaje*

Pérez, E. (2013): *Diagnóstico e intervención en las dificultades evolutivas del lenguaje oral*. Barcelona, Lebón

Serra, M., Serrat E., Solé R., Bel A. i Aparici M. (2000): *La adquisición del lenguaje*. Barcelona, Ariel

BIBLIOGRAFIA

Links

Associació Catalana de Pares i Mares de Nens i Nenes amb TEL:

<http://www.atelca.es/>

Associació Trastorn Específic del Llenguatge de Madrid:

<http://www.atelma.es/>

Associació Trastorn Específic del Llenguatge de Balears:

<http://www.atelba.es/>

Associació Valenciana de Padres de Niños con Trastornos Específicos del Lenguaje:

<http://www.dcam.upv.es/avatel/avatel.htm>

De l'escola inclusiva al sistema inclusiu. Departament d'Ensenyament:

<http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/inclusio/escola-inclusiva.pdf>

Disseny Universal per a l'Aprenentatge. Recursos per l'atenció a la diversitat i NEE:

<http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/dnee/dua/>

L'ús del llenguatge a l'escola. Departament d'Ensenyament

<http://ensenyament.gencat.cat/ca/departament/publicacions/monografies/us-llenguatge-escola/>